

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет педагогічної освіти
Кафедра дошкільної і спеціальної освіти

**ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО
ВІКУ ЗАСОБАМИ ДЕКОРАТИВНОГО МАЛЮВАННЯ. ДОБІРКА
МИСТЕЦТВОЗНАВЧИХ РОЗПОВІДЕЙ**

Кваліфікаційна робота студентки
групи ЗДОм-24
ступінь вищої освіти магістр
спеціальності 012 Дошкільна освіта
Літвінової Валерії Анатоліївни
Керівник кандидат педагогічних наук,
доцент Кулінка Ю.С.

Кривий Ріг – 2025

ЗАПЕВНЕННЯ

Я, Літвінова Валерія Анатоліївна, розумію і підтримую політику Криворізького державного педагогічного університету з академічної доброчесності. Запевняю, що ця кваліфікаційна робота виконана самостійно, не містить академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації. Я не надавала і не одержувала недозволену допомогу під час підготовки цієї роботи. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають покликання на відповідне джерело. Із чинним Положенням про запобігання та виявлення академічного плагіату в роботах здобувачів вищої освіти Криворізького державного педагогічного університету ознайомлений(а). Чітко усвідомлюю, що в разі виявлення у кваліфікаційній роботі порушення академічної доброчесності робота не допускається до захисту або оцінюється незадовільно.

Літвінова В.А.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ДЕКОРАТИВНОГО МАЛЮВАННЯ.....	7
1.1. Патріотичне виховання як складова освітнього процесу в сучасних умовах	7
1.2. Роль декоративного малювання у формуванні патріотичних почуттів у дошкільників.....	12
Висновки до розділу 1.....	18
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ.....	19
2.1. Сучасні підходи до організації патріотичного виховання в дошкільній освіті	19
2.2. Мистецтвознавчі розповіді як частина освітнього процесу: аналіз досвіду вітчизняних і зарубіжних педагогів.....	25
Висновки до розділу 2.....	28
РОЗДІЛ 3. МЕТОДИКА ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ДЕКОРАТИВНОГО МАЛЮВАННЯ	30
3.1. Розробка мистецтвознавчих розповідей для патріотичного виховання.....	30
3.2. Методичні рекомендації щодо проведення занять із декоративного малювання.....	33
3.3. Авторське бачення вирішення проблеми патріотичного виховання в умовах закладу дошкільної освіти.....	42
Висновки до розділу 3.....	50
ВИСНОВКИ.....	51
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	55
ДОДАТКИ.....	59

ВСТУП

Актуальність дослідження. Патріотичне виховання є одним із пріоритетних напрямів формування особистості у системі дошкільної освіти. У сучасних умовах розвитку українського суспільства особливої актуальності набуває патріотичне виховання дітей дошкільного віку. Формування у малюків почуття любові до Батьківщини, поваги до національних традицій та культури є важливим завданням дошкільної освіти. Одним із ефективних засобів досягнення цієї мети є декоративне малювання, яке сприяє не лише розвитку творчих здібностей дітей, а й формуванню національної свідомості. Старший дошкільний вік є сенситивним періодом для розвитку емоційно-ціннісного ставлення до світу, тому саме в цей час важливо формувати у дітей основи патріотизму, які стануть підґрунтям для їхнього подальшого громадянського самовизначення. Декоративне малювання, як частина художньо-естетичного виховання, володіє потужним потенціалом для формування патріотичних почуттів. Заняття декоративним мистецтвом сприяють не лише розвитку творчих здібностей, а й знайомству з національними традиціями, символікою, орнаментами та культурною спадщиною України. Через кольорову гаму, форми та композиції в малюнках діти отримують змогу емоційно сприймати ідеї національної ідентичності, що формує стійке уявлення про рідний край і його унікальність.

Сучасні підходи до патріотичного виховання орієнтовані на інтеграцію різних видів діяльності, серед яких мистецтво займає особливе місце. Однак в освітньо-методичній літературі недостатньо представлено конкретних практичних рекомендацій щодо використання декоративного малювання для патріотичного виховання дітей дошкільного віку. Це зумовлює необхідність розробки цілісної методики, що включала б як теоретичні, так і практичні аспекти впровадження декоративного мистецтва у педагогічний процес.

Актуальність теми підсилюється також важливістю інтеграції мистецтвознавчих знань у дошкільну освіту. Розповіді про національні культурні надбання, орнаменти та традиційні види мистецтва дають змогу дітям глибше зрозуміти зміст патріотичних цінностей, сприяючи формуванню у них гордості за свій народ та його досягнення.

Таким чином, тема патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку засобами декоративного малювання є надзвичайно важливою в сучасних умовах. Її актуальність зумовлена необхідністю формування у дітей національної ідентичності, збереженням і популяризацією українських культурних традицій, а також потребою розробки ефективних педагогічних методик, що інтегрують декоративне мистецтво в освітній процес. Це сприятиме вихованню свідомих, творчих і патріотично налаштованих громадян, здатних цінувати та зберігати національні цінності у майбутньому.

Метою роботи є розробка та обґрунтування методики патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку засобами декоративного малювання з використанням мистецтвознавчих розповідей.

Завдання дослідження.

1. Проаналізувати теоретичні основи патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку.
2. Вивчити особливості впливу декоративного малювання на формування патріотичних почуттів.
3. Розкрити сучасний стан організації патріотичного виховання у закладах дошкільної освіти.
4. Розробити добірку мистецтвознавчих розповідей і методичні рекомендації для практичного використання на заняттях з декоративного малювання для дітей старшого дошкільного віку.

Об'єктом дослідження є процес патріотичного виховання дітей дошкільного віку.

Предметом дослідження є патріотичне виховання дітей старшого дошкільного віку засобами декоративного малювання.

Методи. У роботі використано теоретичні методи (аналіз, синтез, узагальнення педагогічної та мистецтвознавчої літератури).

Результати дослідження можуть бути використані вихователями закладів дошкільної освіти для організації освітнього процесу, орієнтованого на патріотичне виховання. Запропонована добірка мистецтвознавчих розповідей та методичні рекомендації сприятимуть підвищенню ефективності педагогічної діяльності.

Апробація. Матеріали дослідження апробувалися на IV Всеукраїнській науково-практичній конференції з міжнародною участю «Сучасний освітній простір: проблеми, пошуки, інновації», яка проходила в онлайн форматі на базі Криворізького державного педагогічного університету, 12-13 травня 2025 року. Доповідь «Декоративне малювання як засіб патріотичного виховання дошкільників».

Структура роботи: вступ, три розділи, висновки до розділів, загальні висновки, список використаних джерел, додатки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ ДЕКОРАТИВНОГО МАЛЮВАННЯ

1.1. Патріотичне виховання як складова освітнього процесу в сучасних умовах

У сучасному освітньому просторі України питання патріотичного виховання набуває особливої актуальності. З огляду на складну суспільно-політичну ситуацію, зростання національної самосвідомості, збереження культурної спадщини та утвердження громадянських цінностей, патріотичне виховання розглядається як пріоритетний напрямок формування особистості дитини, починаючи вже з дошкільного віку. Патріотизм формується на засадах гуманізму, любові до Батьківщини, поваги до історії, мови, традицій та культури свого народу.

Патріотичне виховання дошкільників є багатокomпонентним процесом, який охоплює формування таких якостей як: національна самосвідомість, емоційно-ціннісне ставлення до держави, готовність захищати Батьківщину, гордість за її історію та культуру. У цьому віці діти здатні сприймати інформацію про рідний край через образні, емоційні, художні форми, що забезпечує ефективність впливу на свідомість і почуття.

Відповідно до Базового компоненту дошкільної освіти, одним з пріоритетних завдань виховання вважається формування в дітей основ соціального, морального та громадянського досвіду. Патріотичне виховання інтегрується в усі освітні напрями, зокрема «Дитина в соціумі», «Дитина у світі мистецтва» та «Дитина у сенсорно-пізнавальному просторі». Особливу роль у цьому відіграє мистецтво – як універсальний засіб пізнання, переживання й вираження національно-культурних цінностей [1].

Огляд нормативної бази засвідчує, що патріотичне виховання є системною вимогою державної освітньої політики. Зокрема, у «Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді» (затвердженої наказом МОН України №641 від 16.06.2015 р., зі змінами від 29.07.2019 р.) підкреслюється необхідність формування активної громадянської позиції, любові до рідної землі, поваги до історичних традицій та культурних надбань українського народу [19].

У Законі України «Про дошкільну освіту» (редакція 2023 року) зазначено, що одним із основних завдань дошкільної освіти є «виховання у дітей любові до України, родини, українського народу, державної мови, поваги до національних, історичних, культурних цінностей українського народу». У статті 6 цього ж закону зазначається, що дошкільна освіта має забезпечити становлення патріотично зорієнтованої особистості [14].

Крім того, у «Стратегії національно-патріотичного виховання на 2020–2025 роки», затвердженій Указом Президента України №286/2020, окреслено ключові напрями роботи освітніх установ щодо виховання дітей та молоді в дусі української державності, збереження історичної пам'яті, утвердження культурної спадщини. Згідно з положеннями цієї Стратегії, освітній процес має бути зорієнтований на формування емоційно-ціннісного ставлення до Батьківщини [27].

У дослідженнях Н. Гавриш патріотичне виховання трактується як процес прилучення дитини до національної культури через доступні символи: героїв народних казок, елементи народного побуту, фольклор, народні свята. Вчена вважає, що саме у період дошкільного дитинства закладаються основи громадянської позиції [6].

Л. Шульга, у свою чергу, підкреслює важливість художньо-естетичного виховання як ефективного інструменту патріотичного формування. Особливу увагу вона приділяє саме декоративному малюванню, оскільки воно поєднує

традиції, національні орнаменти, символіку, тим самим активізуючи у дитини національну ідентичність [34].

На думку Н. Плахотник, патріотизм формується через систему цінностей, яка впроваджується через різні види діяльності: ігрову, мовленнєву, художню. Авторка зазначає, що емоційне проживання українських звичаїв, традицій та елементів культури сприяє не лише розумінню, а й глибокому особистісному прийняттю своєї національної належності. Важливе значення вона надає вивченню символіки (прапор, герб, вишивка), знайомству з природою України, українською піснею, казкою, ремеслами, що можуть бути інтегровані в художню діяльність, зокрема декоративне малювання [26].

О. Кононко у своїй концепції патріотичного виховання виокремлює кілька етапів формування національної ідентичності дошкільника: емоційно-ціннісне прийняття України як рідної країни, інтерес до її природи й традицій, формування бажання діяти на її благо. Вона вважає ефективним використання таких методів, як екскурсії, дидактичні ігри, казкотерапія, створення національних символів у творчості дітей. У цьому контексті декоративне малювання виступає важливою практичною формою патріотичного самовираження дитини [18].

Суттєвий внесок у дослідження сутності та механізмів патріотичного виховання зробили І. Бех [2], О. Драч [12-13], Н. Махиня [21-22] та ін. І. Бех [2] розглядає патріотизм як системоутворюючу цінність громадянського виховання, підкреслюючи важливість формування особистості на основі ідеалів національного самоусвідомлення, духовного зв'язку з історією та культурою свого народу. О. Драч [13] наголошує на значенні цілеспрямованої роботи педагога щодо формування позитивного емоційного образу Батьківщини, а також підкреслює важливість інтеграції народної символіки в усі освітні сфери.

Н. Махиня акцентує увагу на необхідності впровадження комплексного підходу до національно-патріотичного виховання у дошкільних закладах, враховуючи вікові та психологічні особливості дітей [22].

Інші дослідники (Л. Артемова, Т. Кононенко, Г. Пометун) підкреслюють необхідність синтезу виховної, пізнавальної та мистецької діяльності. Вони наголошують, що завданням педагога є створення освітнього середовища, яке стимулює дитину до самостійного відкриття духовно-моральних і патріотичних цінностей [10].

Патріотичне виховання у сучасних умовах також передбачає реагування на виклики сьогодення – воєнний стан, збройна агресія проти України, що актуалізує необхідність плекати в дітей гордість за українську армію, героїв, волонтерів, національні символи та народні традиції. З огляду на психологічну чутливість дошкільників, педагог має делікатно підходити до тем національного спротиву, опираючись на елементи доброти, мужності, єдності, милосердя.

Таким чином, декоративне малювання є універсальним засобом, який сприяє реалізації завдань патріотичного виховання, інтегруючи художню творчість із пізнанням національних традицій та культурних цінностей. Участь дітей у такій діяльності формує їхню естетичну культуру, громадянську свідомість та сприяє вихованню активних і відповідальних членів суспільства.

Залучення старших дошкільників до декоративного малювання в контексті патріотичного виховання має ґрунтуватися на принципах доступності, послідовності, інтегративності та врахування вікових особливостей дітей. Освітній процес повинен бути побудований таким чином, щоб викликати у дітей інтерес і бажання брати участь у творчій діяльності, спонукати до пізнання національної культури та розуміння її важливості. Вихователі мають ретельно добирати матеріал для занять, використовуючи доступні техніки декоративного малювання, такі як розпис, аплікація, штампування та витинанка, що відповідають рівню розвитку дітей дошкільного віку [5, с. 57]. Особливу увагу слід приділяти інтеграції патріотичної тематики у художню діяльність. Наприклад, заняття можна присвятити створенню композицій, що відображають краєвиди України, традиційні символи (калину, барвінок, рушники) або

національні свята. Крім того, вихователі можуть розповідати дітям про історію та значення тих чи інших символів, пояснюючи їхній зв'язок із рідною землею, природою та культурою. Такий підхід допоможе дітям не лише освоїти художні техніки, а й усвідомити важливість національної ідентичності [23].

У сучасних умовах важливим аспектом є також використання інноваційних педагогічних технологій, що сприяють ефективнішому засвоєнню матеріалу. Інтерактивні методи, мультимедійні презентації, тематичні відео та електронні ресурси з українського декоративного мистецтва можуть доповнити традиційні форми роботи з дітьми. Наприклад, можна організувати віртуальні екскурсії до музеїв декоративно-прикладного мистецтва чи створити мультимедійну презентацію, яка демонструє різні види українського розпису. Це сприятиме глибшому залученню дітей у процес пізнання та їхньому зацікавленню рідною культурою [4]. Результатом такої роботи стає формування в дітей ціннісного ставлення до національної культури та традицій, усвідомлення себе як частини великої української спільноти. Виховання почуття гордості за рідну землю, готовності берегти її та примножувати її надбання є однією з головних цілей патріотичного виховання. Це закладає основи для розвитку активної громадянської позиції, яка буде супроводжувати дітей протягом усього їхнього життя [4, с. 125].

Таким чином, патріотичне виховання старших дошкільників засобами декоративного малювання є не лише інструментом передачі знань, а й способом формування у дітей духовних і моральних цінностей. Органічне поєднання художньої творчості з вихованням любові до рідної культури дозволяє вирішувати завдання національного виховання у цікавій, творчій та доступній для дітей формі, сприяючи їхньому гармонійному розвитку як особистостей.

Патріотичне виховання в сучасному освітньому процесі розглядається як цілісна система ціннісного, морального та емоційного становлення особистості. У старшому дошкільному віці основою формування патріотичних почуттів є

доступні дитині форми діяльності – ігрова, пізнавальна та художньо-продуктивна. Декоративне малювання, завдяки поєднанню національних мотивів та можливості візуального самовираження, виступає дієвим засобом актуалізації патріотичних почуттів у дітей дошкільного віку.

1.2. Роль декоративного малювання у формуванні патріотичних почуттів у дошкільників

У процесі виховання дошкільників особливу роль відіграє розвиток патріотичних почуттів, що є основою для формування у дітей любові до своєї Батьківщини, поваги до її традицій, культури та історії. Патріотичне виховання в дошкільному віці повинно бути органічно вбудоване в освітній процес і сприяти розвитку у дітей позитивних емоцій, пов'язаних з національною ідентичністю. Одним з важливих засобів досягнення цієї мети є декоративне малювання, яке дозволяє дітям не лише проявити свою творчу уяву, але й поглибити розуміння національних символів, традицій та культурних цінностей.

Декоративне малювання посідає особливе місце в системі патріотичного виховання дошкільників як засіб візуального освоєння національно-культурної спадщини. Воно поєднує художньо-естетичну, емоційно-ціннісну та пізнавальну діяльність, дозволяючи дітям засвоїти культурні коди нації, що зберігаються у візуальній символіці, народних орнаментах, образах та сюжетах традиційного мистецтва.

Декоративне малювання є важливою частиною художньої діяльності дошкільників, що включає в себе роботу з різними матеріалами та техніками. Водночас, через декоративне малювання, діти можуть ознайомлюватися з елементами національного мистецтва, зокрема візерунками, орнаментами, кольорами, що мають глибоке культурне значення. Такі види діяльності

сприяють розвитку у дітей відчуття приналежності до своєї нації, формують патріотичні почуття та вдосконалюють емоційне сприйняття власної культури. Однією з головних цілей декоративного малювання є не лише розвиток творчих здібностей, але й формування в дітей розуміння важливості збереження національних традицій. Використання національних символів, таких як герб, прапор, народні орнаменти, а також образи, що відображають історію та культуру України, дозволяє дітям краще усвідомлювати своє місце в суспільстві та відповідальність перед майбутніми поколіннями за збереження національних цінностей.

Ураховуючи значення художньої діяльності для розвитку дітей, декоративне малювання стає ефективним засобом формування патріотичних почуттів. Це дозволяє не лише розвивати естетичні смаки дошкільників, але й пробуджує в них почуття гордості за свою країну, сприяє вихованню активної громадянської позиції.

Декоративне малювання в дошкільному віці має великий потенціал для розвитку у дітей емоційної сфери, зокрема через створення художніх образів, що відображають національні традиції, символіку та культурні цінності. Через кольори, форми та стилі, що використовуються в декоративному мистецтві, малюючи народні мотиви чи героїв національної історії, діти навчаються сприймати красу своєї культури та розвивають відчуття гордості за свою країну. Така діяльність не лише розвиває художні навички, але й допомагає дітям встановити зв'язок із минулим, глибше зрозуміти історичні події та роль їхніх предків у формуванні сучасної національної ідентичності.

Декоративне малювання забезпечує можливість дітям дошкільного віку взаємодіяти з духовним світом українського народу через кольори, форми, стилі. За спостереженнями О. Кононко [18], декоративна діяльність сприяє розвитку почуття національної ідентичності вже на ранніх етапах соціалізації, коли формуються основи світогляду дитини. Психологічний вплив візуального

мистецтва на дитину значно посилюється, якщо образотворча діяльність пов'язана з національними традиціями, символами, кольорами, що мають глибоке культурне коріння.

Л. Шульга [34] підкреслює, що залучення дітей до декоративного малювання формує у них емоційно-позитивне ставлення до Батьківщини, розширює знання про рідну культуру, сприяє естетичному вихованню, розвиває художні здібності. Дитина вчиться виражати любов до України через творчість, що є дієвим засобом формування патріотичної свідомості.

Відповідно до положень Базового компоненту дошкільної освіти [1], у змісті освітнього напрямку «Дитина у світі мистецтва» особливу увагу приділено оволодінню дітьми техніками декоративного мистецтва, що дозволяють реалізувати завдання національно-патріотичного виховання. Згідно з Концепцією національно-патріотичного виховання дітей та молоді [19], у дошкільній освіті мають реалізовуватись моделі виховання, що передбачають створення сприятливого середовища для формування у дітей любові до Батьківщини через залучення до культурних практик, зокрема декоративно-ужиткового мистецтва.

Важливим аспектом є також те, що декоративне малювання сприяє розвитку у дошкільників співпереживання та емоційної чуйності. Створюючи малюнки, пов'язані з історією рідного краю, діти вчаться шанувати пам'ять про важливі події та діячів, що стали основою для формування незалежної держави. Наприклад, зображення героїв національної історії чи символів боротьби за незалежність можуть стати важливими елементами в процесі формування у дітей почуття патріотизму та відповідальності за майбутнє країни. Крім того, декоративне малювання є важливим інструментом для розвитку творчого потенціалу дітей, що в свою чергу сприяє формуванню у них впевненості в своїх силах та здатності виражати власні думки через мистецтво. Під час створення малюнків на патріотичну тематику дошкільники вчаться самовираженню, що є

важливим етапом у їхньому психологічному розвитку. Це дозволяє не лише розвивати естетичні та художні здібності, але й формувати в дітей почуття національної гордості, залучаючи їх до активної участі в культурному житті країни.

Декоративне малювання відіграє важливу роль у вихованні патріотичних почуттів у дошкільників, адже воно сприяє розвитку у дітей любові до рідного краю, національної культури та народних традицій. Через творчий процес малювання діти знайомляться з українськими символами, орнаментами та образами, які є носіями національної ідентичності. Наприклад, зображення державного прапора, герба, квітів, вишиванок, або краєвидів України формує у дошкільників емоційний зв'язок із рідною землею. Такі заняття також стимулюють дітей до роздумів про культурну спадщину, викликають інтерес до історії та традицій народу [11, с. 45]. Під час занять декоративним малюванням педагоги мають можливість закладати основи патріотизму через створення образів, які пов'язані з українською культурою. Наприклад, діти можуть створювати малюнки на тему народних свят, таких як Різдво, Великдень, або Дні незалежності України, що дозволяє їм відчутти причетність до важливих для нації подій. Крім того, заняття декоративним малюванням сприяють розвитку уяви, дрібної моторики та естетичного смаку, що є невід'ємною частиною гармонійного виховання. Завдяки малюванню народних орнаментів діти вчаться сприймати і передавати красу української природи та народного мистецтва [12].

Особливе місце в декоративному малюванні займає використання народних символів, таких як калиновий кетяг, барвінок, тризуб або соняшники [13]. Ці елементи часто використовуються у малюванні як основа для створення композицій, що пробуджують гордість за українську культуру. Наприклад, зображення калини, яка символізує зв'язок поколінь, чи соняшників, як символу сонця і життя, сприяє формуванню позитивного ставлення до України та усвідомлення її унікальності серед інших країн. Не менш важливим аспектом є

інтеграція декоративного малювання у комплексні заняття. Наприклад, спільне обговорення казок чи легенд може супроводжуватися створенням ілюстрацій, що відображають культурний контекст твору. Це дозволяє не лише розвивати патріотичні почуття, але й формувати комунікативні навички, колективізм та емпатію. Такий підхід допомагає дітям усвідомити свою роль у суспільстві як носіїв та продовжувачів національних традицій.

Вивчення народних мотивів у декоративному малюванні – петриківського, самчиківського розпису, орнаментів українських рушників, писанок – дозволяє не лише ознайомити дитину з національними традиціями, а й виховати почуття гордості, відповідальності, причетності до української культури. Як зазначає Н. Гавриш [6], декоративне мистецтво виступає каналом передачі морально-етичних цінностей, символів єдності та ідентичності.

І. Бех [2] стверджує, що діяльність, пов'язана з національним мистецтвом, забезпечує формування ціннісних орієнтацій, емоційної оцінки навколишнього світу та національної самосвідомості. Особистісно орієнтований підхід у такій діяльності дозволяє розвивати у дітей здатність до емпатії, гордості за свої корені, готовність діяти на благо громади.

На думку О. Драч [12], декоративне малювання можна розглядати як форму соціокультурної комунікації, яка сприяє засвоєнню моделей культурного досвіду через символічні образи. Дошкільник, створюючи власні твори на основі народних мотивів, не лише відтворює візуальні форми, а й вчиться усвідомлювати зміст, що за ними стоїть – гідність, свобода, родинна єдність, шана до предків.

Н. Махиня [22] акцентує увагу на тому, що патріотичне виховання через декоративне мистецтво повинно бути інтегроване у повсякденну діяльність дітей, а не обмежуватись окремими заходами. У цьому контексті ефективними є педагогічні технології, що базуються на проєктній діяльності, інтеграції мистецтва з історичним і краєзнавчим компонентом.

Малювання на теми героїв війни, сучасної боротьби за незалежність України або історичних моментів, таких як Козацька доба чи боротьба за незалежність в ХХ столітті, допомагає дітям занурюватися в історичний контекст, розуміти значення патріотизму, сміливості, відваги і відданості своїй землі. За допомогою творчих завдань діти починають уявляти себе частиною цієї історії, що також сприяє розвитку почуття гордості за свою країну та її майбутнє [24]. Такі завдання можуть також супроводжуватися розповідями про символи державності, наприклад, історія виникнення національного герба або прапора. Це не лише розвиває інтерес до національної символіки, але й дозволяє дітям краще розуміти глибину значення цих символів для народу та його єдності. Малювання символів незалежної України чи інших важливих елементів культурної спадщини також дозволяє малятам розвивати свій образний склад розуму, а через це зміцнювати почуття патріотизму та національної самосвідомості.

У процесі декоративного малювання діти також активно взаємодіють з однолітками, що формує в них командний дух і допомагає розвивати соціальні навички. Важливо, щоб педагог організовував творчі заняття в колективному форматі, коли кожен малюк має змогу внести свою лепту у створення загальної композиції, що зображує Україну, її природу, культурні та історичні символи. Такий підхід сприяє розвитку співпраці, взаємоповаги та почуття колективної відповідальності за спільну справу [23]. Психологічно, для дітей дошкільного віку дуже важливо працювати в атмосфері підтримки та визнання їхнього творчого потенціалу. Кожен малюнок, який дитина створює, має значення і є її внеском у загальний процес, а педагогічна підтримка та похвала сприяють формуванню позитивної самооцінки. Це підкріплюється, коли дитина розуміє, що її творчість є частиною великої культури, що передається з покоління в покоління.

Таким чином, декоративне малювання у системі дошкільної освіти – це не лише засіб художньо-естетичного розвитку, а й повноцінний інструмент

формування основ патріотичної свідомості. Воно сприяє осягненню духовної сутності українського народу через художні образи, формує внутрішню потребу в ідентифікації з рідною культурою, історією, мовою, а також виховує активного, емоційно чуйного громадянина.

Висновки до розділу 1

У першому розділі було з'ясовано, що патріотичне виховання дітей дошкільного віку є невід'ємною складовою освітнього процесу та важливою умовою формування громадянської свідомості особистості. Воно ґрунтується на гуманістичних цінностях, національно-культурних традиціях, морально-етичних орієнтирах та спрямоване на формування у дитини почуття любові до рідної землі, поваги до історії та культурного надбання народу.

Декоративне малювання, у свою чергу, виступає одним із найефективніших засобів реалізації патріотичного виховання. Воно дозволяє дошкільникам не лише ознайомлюватися з традиційною культурою, символікою та візуальними образами рідного краю, а й активно їх відтворювати в індивідуальній художній діяльності.

Огляд наукових праць (І. Бех, О. Драч, Н. Махиня, Л. Шульга, О. Кононко, Н. Гавриш) підтвердив важливість залучення дітей до творчої діяльності на основі національного мистецтва як засобу духовного розвитку, формування емоційно-ціннісної сфери та патріотичної самосвідомості. Водночас, нормативні документи визначають виховання громадянина-патріота як пріоритет освітнього процесу в ЗДО.

Таким чином, декоративне малювання в умовах ЗДО виконує не лише художньо-естетичну функцію, а й слугує дієвим педагогічним засобом реалізації стратегічних завдань національного виховання дітей.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

2.1. Сучасні підходи до організації патріотичного виховання в дошкільній освіті

Патріотичне виховання є однією з основних складових процесу формування особистості, адже воно не лише сприяє розвитку національної свідомості, а й є основою для збереження та розвитку культурної спадщини, традицій, моральних цінностей та громадянської відповідальності. У контексті дошкільної освіти патріотичне виховання набуває особливої важливості, оскільки саме в цей період закладаються основи світогляду дитини, формуються її уявлення про рідну країну, мову, історію та культуру.

Дошкільний вік є критичним для виховання почуття приналежності до нації та для розвитку основ національної ідентичності. На цьому етапі розвитку діти сприймають навколишній світ через емоції, враження, безпосереднє спілкування з оточенням. Саме тому методи і прийоми патріотичного виховання в дошкільних закладах мають бути різноманітними, цікавими, інтерактивними та доступними для малечі.

Нині патріотичне виховання старших дошкільників в Україні сприймається як системний, соціально важливий процес формування національної ідентичності та громадянської свідомості. Воно базується на нормативно-правових актах і концептуальних документах, що окреслюють основні цілі, завдання й цінності виховання (формування любові до Батьківщини, поваги до державних символів, готовності захищати незалежність). Згідно із Законом України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження національної ідентичності»,

метою національно-патріотичного виховання є утвердження національної та громадянської ідентичності, оборонної свідомості й готовності захищати державні інтереси [15]. Напрямами цієї роботи вважаються, зокрема, громадянсько-патріотичне і духовно-моральне виховання, а також співпраця із закордонними українцями. Методологічно процес охоплює усі сфери життя – від освіти і культури до туризму та волонтерства. Наприклад, у сфері дошкільної освіти чинні нормативні документи (Державний стандарт дошкільної освіти, Концепція патріотичного виховання в системі освіти, тощо) вимагають реалізовувати в роботі з дітьми вікна, спрямовані на патріотичне виховання.

Основні завдання патріотичного виховання старших дошкільників включають:

- формування любові та поваги до рідної землі – через знайомство з природою «рідного краю», спостереження за довкіллям, садівництво і прості екскурсії, що виховують турботу про землю та її ресурси;

- ознайомлення з державними символами, культурою й історією України – розповіді, ігри та заняття, які розширюють уявлення дітей про національні та державні символи, історію, традиції і культуру народу. важливо, щоб дитячі посібники (наприклад, навчальна хрестоматія «моя країна – Україна») допомагали формувати позитивний образ Батьківщини й уявлення про її героїв і пам'ятки;

- розвиток громадянської свідомості і відповідальності – формування відчуття приналежності до народу, усвідомлення обов'язків громадянина та готовності до захисту країни. законодавство підкреслює, що одним із завдань виховання є усвідомлення дітьми ідеї захисту незалежності й територіальної цілісності України;

- виховання традиційних цінностей і духовно-моральних якостей – через знайомство з легендами, народними святами, творчістю видатних українців, які спонукають гордість за свою спадщину.

Щоб досягти цих завдань, освітній процес організовується за різноманітними формами і методами, що відповідають віковим особливостям дітей старшого дошкільного віку. Зокрема, практично застосовують:

- Ранкові ритуали та символіка. Щоранку в багатьох дитячих садках діти піднімаються в коло і виконують Державний Гімн, після чого хвилиною мовчання вшановують пам'ять захисників України. Цей ритуал сприяє усвідомленню учасниками єдності та важливості національних святинь; педагог наголошує на значенні кожного символу.

- Тематичні заняття й інтегровані уроки. Теми патріотичного спрямування вводять у заняття з образотворчої діяльності, музики, літератури та казкотерапії. Наприклад, діти розповідають про прапор чи герб, складають пазли із зображенням державної символіки та створюють колективні аплікації (малюють чи конструюють тризуб, прапор власноруч). Гра «Знайди кольори прапора» та інші розвивальні вправи на кольори українського стягу допомагають закріпити знання про державні символи.

- Краєзнавчі та екскурсійні заходи. Організуються прогулянки і прості екскурсії рідним містом, парком чи музеями. Діти спостерігають за природою – фенологічні спостереження, догляд за квітниками, городями в дитсадку формують любов до рідного ландшафту. Характерно, що під час воєнного стану рекомендовано навіть створювати на території закладу «куточки українських рослин» та залучати дітей до їх вирощування.

- Святкові заходи та виставки. Запроваджується відзначення державних свят (День Прапора, День Незалежності, День Героїв Небесної Сотні тощо) з тематичними ранками, конкурсами малюнків та колажів. Наприклад, на День прапора у групі можуть проводити церемонію підняття синьо-жовтого стягу та організувати виставку дитячих робіт на патріотичну тему. За бажання роботи дітей, які вже експонувалися у «патріотичному куточку» групи, повторно

використовують для оформлення стінгазет, колажів чи плакатів до наступних урочистостей.

- Залучення творчості та інтерактивності. Педагоги впроваджують інноваційні методики: казкотерапія з героями національного фольклору, ігрові квести з пошуком національних символів, рольові ігри (наприклад, «парад прапорів») та мультимедійні презентації. Зокрема, МОН рекомендує використовувати «Патріотичний кейс дошкілля» – збірку сучасних матеріалів і вправ, розроблену для інтерактивного навчання дошкільників елементам національної культури [17].

Інтеграція патріотичного компоненту в освітній процес досягається через всебічний підхід та партнерство з родинами. Залучення батьків у виховання є важливим: педагогічні настанови 2023 року рекомендують організовувати обмін досвідом між сім'ями на тему патріотичного виховання. Наприклад, спільні з батьками проекти (малювання герба, ходіння на історичні екскурсії в складі сімей) поглиблюють відчуття причетності дитини до національних традицій. Усюди використовується природна цікавість дошкільників – казки про героїв, народні пісні, ігри зі строями, що відкривають дітям цінності свободи, єдності та поваги до рідного краю [19].

Сучасні підходи до організації патріотичного виховання в дошкільній освіті включають в себе інтеграцію національних цінностей та культури в повсякденне навчання та виховання дітей. Одним з основних завдань є формування у малечі любові до рідної землі, поваги до її традицій та історії, а також усвідомлення своєї приналежності до національної спільноти. Підходи базуються на принципах гуманізму, толерантності, інклюзивності та активної взаємодії з навколишнім світом.

Зокрема, важливу роль у патріотичному вихованні відіграють методи, що дозволяють дитині через гру, творчість, спільні заняття освоювати елементи національної культури: пісні, танці, обряди, народні свята. Використання таких

методів допомагає дітям не тільки пізнавати національні традиції, але й формує у них повагу до багатства культурної спадщини. Також важливим аспектом є формування почуття громадянської відповідальності через участь у заходах, спрямованих на підтримку та розвиток рідної громади [21, с. 125]. Крім того, патріотичне виховання в дошкільному закладі повинно бути системним і безперервним. Воно включає в себе як фронтальні заняття, так і індивідуальні методи роботи з дітьми, що дають змогу з'ясувати інтереси малечі та організувати їх відповідно до її розвитку. Вихователі активно використовують сучасні технології, мультимедійні ресурси та літературні твори, що сприяють формуванню в дітей патріотичних почуттів через емоційний вплив [21, с. 126].

У сучасному патріотичному вихованні важливе значення має використання інтегрованого підходу, який поєднує різні навчальні дисципліни та активності, спрямовані на формування у дітей усвідомлення своєї національної ідентичності. Вихователі використовують історичні та літературні матеріали, що ознайомлюють малят з ключовими моментами в історії України, важливими постатями та значущими подіями, допомагаючи зрозуміти значення патріотизму в житті кожної людини.

Одним із важливих елементів є виховання у дітей соціальної відповідальності, толерантності та взаємоповаги. Патріотичне виховання в дошкільному віці не обмежується лише розумінням національних цінностей, але також сприяє розвитку в малечі здатності розуміти та поважати різноманітність культур, що є важливим для становлення громадянина сучасного світу. Залучення до колективної діяльності, участь у спільних проектах та волонтерських ініціативах дають дітям змогу відчувати свою приналежність до великої спільноти [24]. Значну роль у процесі патріотичного виховання відіграє особистість вихователя, його здатність бути прикладом для наслідування. Вихователь має не лише навчати, але й через власну діяльність і поведінку передавати дітям патріотичні цінності, стимулювати активну громадянську

позицію та готовність до служіння суспільству [24]. Таким чином, патріотичне виховання в дошкільному закладі стає важливим елементом формування цілісної особистості дитини, готової до активної участі у житті своєї держави та громади.

Застосування сучасних технологій у патріотичному вихованні також має важливе значення. Вихователі використовують інтерактивні ресурси, мультимедійні презентації, відео та анімацію для демонстрації історичних подій, культурних традицій, а також для навчання дітей української мови та символіки. Такі інструменти сприяють розвитку не лише пізнавальних здібностей, але й емоційного сприйняття, що допомагає дітям краще усвідомлювати значення національних символів, історичних постатей та подій.

Підсумовуючи, слід зауважити, що сучасні моделі патріотичного виховання дошкільнят ґрунтуються на поєднанні теоретичних засад державної політики і творчої практики педагогів. Комплексний підхід – від щоденних ритуалів та ігор до державних програм і свят – дозволяє формувати у дітей високі почуття патріотизму та національної свідомості [30].

Завдяки використанню різноманітних методів та інструментів патріотичне виховання в дошкільному навчанні стає більш доступним, цікавим та ефективним. Інтеграція сучасних технологій, творчих підходів та співпраця з родинами сприяють формуванню у дітей патріотичних почуттів, готовності до активної участі в житті своєї країни та розвитку особистості, яка відчуває себе частиною великої національної спільноти.

2.2. Мистецтвознавчі розповіді як частина освітнього процесу: аналіз досвіду вітчизняних і зарубіжних педагогів

Мистецька освіта в дошкільному закладі спрямована передусім на гармонійний розвиток особистості дитини, формування у неї ціннісного ставлення до краси і культури. У цьому контексті декоративно-прикладне мистецтво стає одним із ключових засобів національно-патріотичного виховання: як показують останні дослідження, створення дітьми композицій у декоративних техніках на патріотичну тематику є «дієвим засобом виховання майбутніх українців-патріотів». Під час таких занять діти не лише опановують художні навички, а й поглиблюють знання про державні та народні символи: через власноручні вироби дошкільнята «поглиблюють знання про державні та народні символи України» і засвоюють їх значення. Таким чином декоративне мистецтво служить каналом передачі національних ідей і стимулює емоційно-ціннісне сприйняття національної культури [33].

У практиці дошкільних закладів викладання мистецтва традиційно поєднує теоретичну (мистецтвознавчу) та практичну складові. Теоретичний бік занять побудований на мистецтвознавчих розповідях і бесідах: педагог демонструє дітям картини чи декоративні вироби й ставить відкриті питання («Про що розповідає ця композиція?»). У процесі такого діалогу вихователь знайомить дошкільників з образотворчою мовою творів, пояснює символіку національних елементів (вишивки, рушників, народних орнаментів тощо) та розповідає про майстрів народного і сучасного мистецтва. Практичні заняття орієнтуються на творчу діяльність: діти виготовляють декоративні композиції з паперу, тканини, солоного тіста, природних матеріалів за мотивами народного мистецтва і державної символіки [35, с. 71]. Наприклад, формують червоно-сині аплікації з витинанки чи створюють писанки, у процесі чого закріплюються

знання про національні традиції. Систематизацію методичних прийомів і форм заняття можна схематично подати так:

- Теоретичні заняття (мистецтвознавчі розповіді) – проходять у формі бесід чи інтерактивних оповідей про художні твори. Діти розглядають ілюстрації чи копії живописних творів з національною тематикою та обговорюють їх, відповідаючи на педагогічні запитання (наприклад: «Які кольори тут використовуються?», «Що означають ці символи?»). Завдяки цьому розвивається естетичне сприйняття й формуються уявлення про мистецтво як культурне явище [31].

- Практичні заняття – передбачають створення дітьми власних творчих робіт у декоративно-ужитковій техніці (ліплення, аплікація, графіка тощо). Завдання формулюються з огляду на вікові особливості: діти виготовляють елементи народних костюмів, декорують предмети рослинними та геометричними орнаментами, опановують традиційні художні техніки (витинанка, петриківський розпис). У цьому процесі вони засвоюють матеріали, розвивають дрібну моторику та естетичний смак. Так, Рагозіна та співавт. зазначають, що саме під час виконання декоративних композицій діти «усвідомлено відтворюють деякі символи» та вчаться розуміти їхнє культурне значення [34].

- Інтегровані заходи – об'єднують елементи мистецтва з іншими видами діяльності (музикою, театром, іграми, екскурсіями). Наприклад, популярною формою є тематичний квест чи вистава – «Український ярмарок», де діти спершу слухають коротку мистецтвознавчу розповідь про народні ремесла, потім творять власні вироби (наприклад, сувеніри з солоного тіста) і нарешті влаштовують міні-виставку й ярмарок власних робіт. Така подія поєднує рольову гру й мистецьку практику: діти підбирають назви своїм виробам, обмінюються ними, розказують гостям про задум. За спостереженням одного педагога, цей творчий етап «активізує художній потенціал дітей», захоплює їх і сприяє формуванню

наполегливості та естетичного смаку. Усе це наповнює уроки мистецтва емпатійними та комунікативними моментами, що підсилюють патріотичне виховання.

Українські педагоги традиційно спираються на багатство власної культурно-мистецької спадщини. Уроки декоративного мистецтва часто побудовані навколо знайомства з вітчизняними майстрами, національними орнаментами і символами (вишиванка, герб, пшеничні колоски, калинові гілки). Акцент робиться на зв'язку мистецтва з національною ідеєю: діти вчаться виявляти у творах мистецтва риси української природи і культури, розуміти, які почуття викликають певні кольори чи мотиви. Методичні рекомендації та освітні програми (зокрема «Впевнений старт» і комплексна програма «Дитина») містять численні приклади творів декоративного мистецтва, які рекомендується показувати дошкільникам в контексті патріотичного виховання [4].

Натомість зарубіжні програми ранньої художньо-естетичної освіти здебільшого тяжіють до широкого культурного осягнення. Багато європейських країн (наприклад, Франція) акцентують на «культурному пробудженні» дитини: виховання допитливості до різних форм мистецтва й культурних явищ світового значення. Як відзначає Міністерство культури Франції, раніше знайомство дітей з мистецтвом «сприяє допитливості, розвитку та емансипації дитини», тобто робить акцент на загальному розвитку, а не на суто національних символах. У США практикують міждисциплінарні заняття: наприклад, одна американська методика радить на День Незалежності створювати колажі за мотивом прапора, обговорюючи з дітьми кольори й зірки як символи країни. Діти використовують червоні, білі та сині фарби і одночасно навчаються значення національних знаків, але акцент ставиться на колективну творчість і глобальний патріотизм. Таким чином зарубіжний досвід показує: у вихованні художньо-естетичному міжнародні педагоги більше ставлять на стимулювання творчості і

загальнолюдських цінностей, а національне чи патріотичне подається через ширшу культурно-історичну рамку.

Таким чином, у міжнародній практиці трапляються елементи, близькі до українських підходів: використання традиційних ремесел і місцевих символів у мистецьких заняттях (фольклорні візерунки, свята національного масштабу тощо) допомагає виховувати у дітей почуття приналежності до спільноти. Таким чином мистецтвознавчі розповіді стають універсальним педагогічним інструментом – вони можуть акцентувати на різних аспектах культурної самоідентифікації, залежно від контексту: в Україні – на становленні патріотичної свідомості через народну декоративність, за кордоном – на формуванні культурно-мистецької компетентності дитини як громадянина світу

Висновки до розділу 2

Проведений аналіз сучасного стану патріотичного виховання в закладах дошкільної освіти України засвідчив, що національно-патріотичне спрямування є інтегральною складовою освітнього процесу, особливо в умовах соціокультурних викликів та війни в Україні. У методичних рекомендаціях МОН України, Базовому компоненті дошкільної освіти та Концепції національно-патріотичного виховання дітей та молоді підкреслюється важливість інтеграції національних цінностей у повсякденне життя дошкільника через доступні форми діяльності.

Дослідження показало, що декоративне малювання має значний потенціал у формуванні патріотичних почуттів у старших дошкільників. Воно поєднує творчу активність дитини з опануванням національних символів, кольорової палітри, образів української культури. Через знайомство з орнаментами, традиційними техніками (петриківський, самчиківський розпис тощо), дитина осмислює свою причетність до історії й культури народу.

Окремої уваги заслуговує роль мистецтвознавчих розповідей як засобу активізації пізнавальної діяльності та емоційного занурення дошкільника у світ українського мистецтва. Вітчизняний і зарубіжний педагогічний досвід доводить, що систематичне використання розповідей про художників, традиції та народну символіку підвищує ефективність художньо-естетичного і патріотичного виховання.

Водночас виявлено низку проблем: недостатній рівень підготовки педагогів у сфері мистецтвознавчої комунікації; обмежена кількість адаптованих до вікових особливостей методичних матеріалів; недостатня інтеграція декоративного мистецтва з іншими видами діяльності у ЗДО.

Таким чином, декоративне малювання в поєднанні з мистецтвознавчими розповідями є ефективним засобом формування у дітей емоційного зв'язку з Батьківщиною, почуття національної ідентичності, естетичного смаку. Результати аналізу підтверджують доцільність подальшого удосконалення змістового, методичного та організаційного забезпечення патріотичного виховання дошкільників засобами декоративного мистецтва.

РОЗДІЛ 3

МЕТОДИКА ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ДЕКОРАТИВНОГО МАЛЮВАННЯ

3.1. Розробка мистецтвознавчих розповідей для патріотичного виховання

Підходи до створення мистецтвознавчих розповідей у роботі зі старшими дошкільниками ґрунтуються на поєднанні словесного та наочносенсорного компонентів: розповіді про твори і явища мистецтва супроводжуються демонстрацією репродукцій, оригіналів або зразків народного декоративного мистецтва. Такі оповідні форми можуть містити елементи сторітелінгу, коли створюється інтегрований наратив із залученням фантазії дітей і національних сюжетів. Навчання декоративному малюванню «за мотивами народних промислів» передбачає планомірну систему методів і прийомів, зорієнтованих на формування в дітей любові до України через знайомство з її мистецькими традиціями [8].

Зокрема вказується, що така методика ґрунтується на принципах національної спрямованості та історизму, тобто опрацювання змісту прикрас і орнаментів має відображати національні мотиви і зв'язок з культурною спадщиною. Для розвитку сюжетності й уяви дітей застосовують декоративні вправи, де виробам із паперу і картону передують казкова або пізнавальна історія (технологія «сторітелінг») – це допомагає школярам під час творчого процесу краще осягати символіку зображень. Мистецтвознавчі розповіді відіграють важливу роль у формуванні патріотичних почуттів. Дослідження показують, що знайомство з фольклором, народними переказами та творами декоративного мистецтва стимулює у дітей любов до традицій і гордість за свою культуру.

У підготовці педагогів наголошується, що твори усної народної творчості є «невичерпним джерелом патріотичного виховання» – вони не тільки формують любов до традицій свого народу, а й виховують особистість у душі патріотизму.

Цей механізм реалізується під час бесід і сюжетних занять: діти розглядають історії про героїв-захисників, рідний край, народних майстрів. Окрім того, державні рекомендації підкреслюють, що національно-патріотичне виховання є «ключовим і невід’ємним елементом» освітнього процесу в ЗДО. Педагоги повинні організовувати взаємодію з дітьми, знайомлячи їх не лише з історією України, але й із сучасними досягненнями та символами держави [10].

Таким чином, мистецтвознавчі розповіді слугують засобом передачі національних цінностей – через знайомство з життям та творчістю видатних українських митців, з історією створення народних промислів та їхньою символікою формується почуття гордості за рідну культуру. Декоративне мистецтво України виступає основою змісту таких розповідей. Традиційні види декоративно-ужиткового мистецтва (вишивка, петриківський розпис, кераміка, різьба по дереву, витинанка тощо) містять у собі багатий художній образ – набір національних символів і сюжетів. Саме знайомство з цими образами і мотивами закладає в дітей базис художнього сприйняття своєї культури. Так, у літературі акцентується важливість потенціалу декоративного мистецтва у вихованні патріотизму: створення дошкільниками композицій на патріотичну тематику та обговорення прикладів творів українських майстрів розглядаються як дієві засоби виховання майбутніх патріотів.

Наприклад, О. Руденко наводять приклади робіт народних майстрів, що можуть стати предметом спільного розгляду й обговорення з дітьми [30]. Знайомлячись із зображеннями калини, вишитими рушниками чи тлами петриківських квітів, діти починають усвідомлювати зв’язок між візуальною красою і національною ідентичністю. Вихователь може використовувати казки або легенди, пов’язані з цими орнаментами, що підсилює емоційне сприйняття

мистецтва. Як підкреслює І. Дорошенко, «українське мистецтво репрезентує національний образ світу» і є засобом збереження самобутньої культури [11]. Завдяки цьому художньому контенту діти вчаться бачити й відтворювати на папері риси власного народу та його природи – це формує базові уявлення про Україну як Батьківщину. Національний художній образ у роботі з дошкільниками має особливе значення як інтегратор цінностей та культурних сенсів. Він постає через реальні предмети декоративного мистецтва і через стилізовані сюжети, які діти відтворюють у малюнках і аплікаціях. Цей образ проявляється в елементах орнаменту, типових для певного регіону чи загальноприйнятих національних символах (наприклад, калина, соняшник, синьо-жовте забарвлення). Як зазначають дослідники, саме в таких елементах виявляється «неповторна специфічна внутрішня цінність культури», духовна єдність та традиції народу.

Таким чином, розповіді про мистецтво України – навіть на рівні простої оповідки про улюблений візерунок чи орнамент – сприяють усвідомленню дітьми власної приналежності до українського культурного простору. Відповідно до освітнього напрямку «Дитина у світі мистецтва» мистецька діяльність має формувати ціннісне ставлення дитини до навколишнього середовища та культури, особливо через емоційне переживання національних свят і обрядів. Таким чином, мистецькі образи нашої країни – від кольорів прапора до характерних квітів на рушниках – стають інструментами виховання національної гідності та патріотизму в дошкільників.

3.2. Методичні рекомендації щодо проведення занять із декоративного малювання

У закладах дошкільної освіти методичні рекомендації щодо проведення занять із декоративного малювання, що використовують мистецтвознавчі розповіді, є важливим інструментом для розвитку творчих здібностей дітей. Такі заняття повинні бути організовані таким чином, щоб кожен етап навчання не лише знайомив дітей з техніками малювання, а й розвивав їхнє емоційне сприйняття та естетичне мислення. Використання розповідей на національну тематику, народне мистецтво та декоративні традиції допомагає дітям не тільки освоювати техніки, а й формувати почуття гордості за свою культуру.

Розповіді повинні бути адаптовані під вік дітей старшого дошкільного віку, мати просту та зрозумілу мову, а також яскраві, живі образи, які пробуджують у дітей інтерес до творчості. Наприклад, розповідь про українське народне мистецтво, традиційні візерунки на рушниках чи вишиванках може стати чудовим введенням у заняття з декоративного малювання. Педагог має акцентувати увагу на кольорах, формах і символах, що є характерними для українських орнаментів, а також на їхньому значенні, що додає додаткову глибину заняттям. Під час занять можна використовувати активні методи, які сприяють розвитку у дітей навичок спостереження та аналізу. Після кожної розповіді слід обговорити з дітьми, що вони зрозуміли з того, що почули, і як це можна передати через малюнок. Наприклад, після розповіді про весняні квіти в українських орнаментах діти можуть створювати свої малюнки, використовуючи різноманітні техніки: малювання фарбами, пастелями або олівцями, поєднуючи кольори і форми, які вони запам'ятали. Це дозволяє дітям не лише зануритися в процес творчості, а й виявити власну інтерпретацію культурних символів.

Заняття повинні проводитися в атмосфері підтримки та заохочення, щоб діти не боялися експериментувати з різними техніками та матеріалами. Педагог

може допомогти дитині виразити свої емоції через малюнок, підказуючи, які кольори чи форми краще використовувати для передачі тих чи інших емоцій, що виникли під час слухання розповіді. Таким чином, декоративне малювання стає не просто заняттям з художньої діяльності, а й важливим інструментом для розвитку патріотичного почуття та емоційної чутливості до культури. Заняття повинні бути інтерактивними та сприяти розвитку критичного мислення у дітей. Після виконання малюнків важливо обговорювати, що саме зобразили діти, які кольори і форми вони обрали, чому саме так, та що це може означати для них. Цей процес дозволяє дітям краще осмислювати свої творчі рішення і робить заняття ще більш значущими. Таким чином, методичні рекомендації щодо проведення занять з декоративного малювання в закладах дошкільної освіти передбачають використання мистецтвознавчих розповідей як важливого інструменту для формування у дітей естетичного сприйняття, патріотичного виховання та розвитку творчих здібностей.

Важливим елементом при проведенні таких занять є створення середовища, що стимулює дітей до творчості та вираження власних емоцій. Середовище повинно бути насичене не тільки художніми матеріалами, а й інформацією про культурні традиції та символи. Наприклад, в групі можна розмістити зразки українського народного мистецтва, репродукції картин або фотографії національних свят, що допомагають дітям краще сприймати та розуміти важливість того, що вони малюють.

Одним із важливих принципів є поступовий підхід до освоєння технік декоративного малювання. Педагог має планувати заняття таким чином, щоб кожне наступне було логічним продовженням попереднього, з урахуванням рівня підготовленості дітей. Наприклад, спочатку можна розповісти дітям про прості орнаменти та символи, після чого навчити їх малювати базові елементи, а вже в наступних заняттях поступово вводити більш складні візерунки або мотиви. Крім того, важливим є розвиток у дітей уміння працювати в колективі, обмінюватися

ідеями та захоплюватися досягненнями інших. Під час занять можна організувати колективні творчі роботи, де діти спільно створюють велику композицію або орнамент. Це сприяє розвитку соціальних навичок, вміння слухати інших, а також виховує почуття колективної відповідальності.

Ще одним аспектом є впровадження елементів гри в процес навчання. Наприклад, можна перетворити малювання в цікаву гру, де діти, слухаючи розповіді, повинні вибрати, які кольори чи форми їм хочеться використати для створення свого малюнка. Цей підхід дозволяє зняти напруження, яке іноді може виникати в дітей через прагнення до досконалості, і перетворює навчальний процес на захоплююче дослідження. Завдяки використанню розповідей у поєднанні з практичними заняттями з декоративного малювання, діти не лише отримують можливість розвивати свою творчість, але й починають відчувати зв'язок з національними традиціями, культурною спадщиною та історією своєї країни. Це дозволяє створити гармонійний процес патріотичного виховання через мистецтво, де кожен малюнок стає не просто художнім твором, а частиною культурної ідентичності.

Продовження роботи з декоративним малюванням, включаючи розповіді, сприяє формуванню у дітей не тільки творчих, але й моральних якостей. Важливо, щоб через процес малювання діти розвивали свою самостійність, здатність до самовираження, а також критичне мислення. Педагог має давати дітям можливість вибору, щоб вони могли самостійно приймати рішення щодо кольорів, форм і композиції малюнка, що дає їм відчуття власної значущості та впевненості в своїх силах.

Це дозволяє виховувати у дітей почуття гордості за їхні досягнення та результат, що є важливим елементом у розвитку їхньої самооцінки. Під час заняття з декоративного малювання дитина не лише вивчає техніку, а й розуміє, як важливо бути вірним своїм переконанням, адже навіть у творчості може бути свій «код» – власний стиль, погляд на навколишній світ, що дозволяє кожному

учаснику виразити себе. Ще одним важливим аспектом є заохочення у дітей емоційної відкритості, здатності передавати через творчість свої почуття, мрії та переживання. Через використання розповідей, які збуджують емоції, діти вчаться не тільки малювати, але й відкривати внутрішній світ, трансформуючи свої думки та переживання в образи, кольори та форми. Таким чином, заняття з декоративного малювання можуть стати важливим інструментом для розвитку емоційної інтелігенції у дошкільнят.

Організація занять із декоративного малювання у старшій дошкільній групі повинна базуватись на принципах доступності, національної спрямованості, особистісно орієнтованого підходу та інтегрованості. Методичні рекомендації щодо проведення таких занять передбачають поєднання пізнавального, емоційного та практичного компонентів, що дозволяє дітям не лише оволодівати художніми навичками, а й формувати патріотичні цінності та національну самосвідомість.

Зміст занять із декоративного малювання має бути тісно пов'язаний із традиціями українського народного мистецтва. Зокрема, педагог може знайомити дітей з елементами петриківського, самчиківського розпису, української вишивки, витинанки, народної іграшки. Доцільно формувати цикли занять, які розкривають національні символи (калина, верба, рушник, писанка, тризуб) та їхнє значення у культурі українського народу. Такий підхід підтримується у чинних освітніх програмах дошкільної освіти, зокрема у програмі «Українське дошкілля» [3] та в Базовому компоненті дошкільної освіти [1], де визначено завдання національно-патріотичного виховання через ознайомлення з культурною спадщиною.

Важливо враховувати вікові особливості дітей старшого дошкільного віку, зокрема переважання наочно-образного мислення, потребу у зорових зразках, значення емоційного переживання та роль гри у навчанні. Тому доцільно включати в заняття мистецтвознавчі розповіді, казки, легенди про народних

майстрів, створення казкових або героїчних образів, пов'язаних з Україною. Це сприятиме кращому засвоєнню змісту та формуванню емоційної причетності до зображуваного.

На етапі практичної діяльності слід пропонувати дітям виконувати як копії традиційних орнаментів, так і творчі композиції за мотивами народного мистецтва. Використання різних художніх технік (гуаш, аплікація, витинанка, комбіновані техніки) дозволяє розвивати креативність, моторику, естетичний смак. При цьому важливо створювати атмосферу підтримки та емоційного комфорту, заохочуючи індивідуальне самовираження.

Методика проведення занять також передбачає поступовість і системність: від простих зображень геометричних мотивів – до сюжетних композицій із символічним змістом. Наприклад, на початку діти можуть малювати окремі орнаментальні елементи (гілочка калини, квітка), а на наступних заняттях – створювати композиції у вигляді декоративного рушника або панно з українськими мотивами.

Рефлексивний етап заняття має включати обговорення створених робіт, з'ясування їхнього змісту та символіки, розвиток уміння розповісти про власну творчість. Це сприяє не лише формуванню мовлення, а й осмисленню національних цінностей через власний художній досвід.

Отже, ефективність занять із декоративного малювання як засобу патріотичного виховання забезпечується цілісністю змісту, методичною виваженістю, емоційною насиченістю та культурною автентичністю художнього матеріалу. Саме через таку діяльність формується не лише художня культура дошкільника, а й стійка позитивна ідентичність громадянина України.

Згідно з дослідженнями О. Соловйової, методика навчання дітей старшого дошкільного віку декоративному малюванню за мотивами народних промислів України передбачає три етапи: пропедевтичний, відтворюючий та творчий. На пропедевтичному етапі діти ознайомлюються з видами народного мистецтва,

символікою орнаментів та кольорів. Відтворюючий етап передбачає навчання дітей технікам декоративного малювання, а на творчому етапі діти створюють власні композиції, використовуючи набуті знання та вміння [32, с. 44].

Методика навчання декоративному малюванню включає три етапи:

- Пропедевтичний етап – ознайомлення з видами народного мистецтва, символікою орнаментів та кольорів.
- Відтворюючий етап – навчання технікам декоративного малювання, відтворення елементів орнаментів.
- Творчий етап – самостійне створення композицій з використанням набутих знань та вмінь.

Ці етапи сприяють поступовому засвоєнню дітьми знань про народне мистецтво та розвитку творчих здібностей.

Заняття з декоративного малювання можуть бути організовані у формі тематичних, майстер-класів, проєктів та виставок. Тематика занять повинна бути пов'язана з національними святами, символами та традиціями України.

Практичне застосування декоративного малювання в патріотичному вихованні дошкільників реалізується через різноманітні форми діяльності: заняття з декоративного малювання на теми, пов'язані з національними святами, символами та традиціями; виготовлення аплікацій з елементами народного орнаменту; ознайомлення з творами народного мистецтва через перегляд ілюстрацій, відеоматеріалів та відвідування музеїв; організація виставок дитячих робіт на патріотичну тематику.

Застосування таких форм діяльності сприяє не лише розвитку художніх навичок, але й формуванню у дітей почуття національної гідності та любові до Батьківщини.

Приклади занять: створення малюнків на тему «Український рушник»; виготовлення аплікацій з елементами петриківського розпису; розпис писанок з

використанням традиційних орнаментів [23]. Такі заняття сприяють формуванню у дітей поваги до національних традицій та розвитку творчих здібностей.

Важливу роль у патріотичному вихованні дошкільників відіграє реалізація проєктів, спрямованих на ознайомлення дітей з національними традиціями та символікою. Наприклад, проєкт «Оберіг», передбачає проведення занять з декоративного малювання, виготовлення оберегів, ознайомлення з народними символами та традиціями.

Конспекти занять з декоративного малювання патріотичного спрямування.

Заняття 1: «Подорож країною»

Мета: ознайомити дітей з географією України, її символами та культурними особливостями регіонів.

Завдання: закріпити знання про розташування України на глобусі та карті; ознайомити з особливостями регіонів країни (захід, схід, північ, південь); закріпити знання про державні символи України; розвивати пізнавальну активність, уяву, мовлення, мислення; виховувати любов до рідного краю, почуття патріотизму.

Матеріали: Прапор, карта України, глобус, презентація регіонів України, фотографії рідного міста, аудіозаписи гімну України та пісень про Київ, фарби, пензлі.

Хід заняття:

1. Вступна бесіда про Україну та її регіони.
2. Перегляд презентації з фотографіями визначних місць.
3. Обговорення державних символів.
4. Малювання голуба миру долоньками.
5. Підсумок заняття, обговорення вражень.

Заняття 2: «Український віночок»

Мета: ознайомити дітей з українським віночком, його символікою та значенням у народних традиціях.

Завдання: закріпити знання про кольори та квіти, що входять до складу віночка; розвивати мовлення, мислення, спостережливість; виховувати інтерес до народних традицій, морально-патріотичні почуття.

Матеріали: український віночок, ілюстрації квітів, фарби, пензлі, шаблони для малювання.

Хід заняття:

1. Бесіда про український віночок та його значення.
2. Розгляд ілюстрацій квітів, що входять до віночка.
3. Малювання власного віночка за допомогою шаблонів.
4. Обговорення робіт, підсумок заняття.

Заняття 3: «Журавель і криниця»

Мета: ознайомити дітей з традиційними українськими символами – журавлем та криницею, їх значенням у культурі.

Завдання: розвивати уяву, творче мислення, навички малювання; виховувати повагу до традицій, любов до рідного краю.

Матеріали: Ілюстрації журавля та криниці, фарби, пензлі, папір.

Хід заняття:

1. Бесіда про значення журавля та криниці в українській культурі.
2. Розгляд ілюстрацій, обговорення.
3. Малювання композиції «Журавель і криниця».
4. Презентація робіт, підсумок заняття.

Методичні рекомендації для вихователів:

1. Інтеграція декоративного малювання з іншими видами діяльності: Поєднувати малювання з музикою, літературою, фізичною активністю для створення цілісного освітнього процесу.

2. Використання національної символіки: Залучати до занять елементи української символіки (прапор, герб, вишиванка) для формування національної свідомості.

3. Залучення батьків: Організувати спільні заходи з батьками, майстер-класи, виставки дитячих робіт для зміцнення зв'язку між родиною та закладом освіти.

4. Використання нетрадиційних технік малювання: Застосовувати різноманітні техніки (малювання пальцями, штампування, аплікація) для розвитку творчих здібностей дітей.

5. Створення національного куточка: Оформити в групі куточок з елементами української культури (рушники, народні ляльки, предмети побуту) для постійного ознайомлення дітей з традиціями.

6. Проведення тематичних тижнів: Організувати тижні, присвячені українським святам, традиціям, видатним особистостям для поглиблення знань дітей про рідну країну.

Таким чином, декоративне малювання є ефективним засобом патріотичного виховання дошкільників, оскільки поєднує в собі естетичне, емоційне та пізнавальне начало, сприяє формуванню у дітей почуття національної ідентичності та гордості за культурну спадщину України.

Процес навчання малюванню в дошкільному віці має бути організований таким чином, щоб діти могли поєднувати традиційні техніки з інноваційними підходами. Використання нових матеріалів, інтерпретація сучасних технологій у створенні декоративних елементів дають можливість дітям краще освоїти різноманітні стилі і методи. Для цього можуть бути запроваджені заняття, на яких діти вивчають декоративне малювання через сучасні підходи — наприклад, за допомогою кольорових піщаних картин, малювання в техніці аплікації, використання нетрадиційних матеріалів, таких як тканини або природні елементи, що ще більше розвиває їх творче мислення. Крім того, значною є роль спільних виставок робіт дітей, які організуються в дошкільних закладах. Це не лише дає змогу дітям гордитися своєю працею, але й дозволяє обмінюватися ідеями, вчитися у своїх однолітків. Виставки можуть бути оформлені так, щоб

кожен малюнок мав певну тематику або був частиною спільної композиції, що підкреслює колективний підхід до творчості. Такі заходи формують у дітей почуття колективної досягнутості, соціальної відповідальності та взаємної підтримки.

У результаті, за допомогою правильно організованих занять з декоративного малювання, що базуються на мистецтвознавчих розповідях, можна досягти гармонійного поєднання розвитку художніх здібностей, емоційної виразності та патріотичного виховання. Це дозволяє дітям старшого дошкільного віку не тільки освоїти художні техніки, а й активно брати участь у створенні образів, що відображають їх розуміння навколишнього світу, рідної культури та історії.

3.3. Авторське бачення вирішення проблеми патріотичного виховання в умовах закладу дошкільної освіти

На сучасному етапі розвитку дошкільної освіти патріотичне виховання дітей набуває особливої ваги, оскільки саме в дошкільному віці закладаються основи національної ідентичності, любові до Батьківщини, пошани до культурної спадщини та традицій українського народу. В умовах воєнного стану та активного суспільного запиту на формування патріотично налаштованої особистості зростає необхідність упровадження інноваційних, емоційно насичених та змістовно глибоких форм роботи в закладах дошкільної освіти.

Авторське бачення вирішення означеної проблеми ґрунтується на інтегративному підході, де декоративне малювання розглядається не лише як засіб розвитку художніх навичок, а як потужний інструмент формування емоційної приналежності дитини до рідної землі. Провідна ідея полягає в тому, що через образотворчу діяльність, засновану на елементах українського

народного мистецтва, дитина осмислює поняття «Батьківщина», «народ», «традиції», «пам'ять», «героїзм», формує особисте ставлення до історії та культури свого краю.

У процесі реалізації патріотичного виховання доцільно використовувати авторські мистецтвознавчі розповіді, які містять інформацію про символіку українського орнаменту, історію народних промислів, легенди та казки, пов'язані з національними героями та естетичними образами. Такі розповіді мають відповідати віковим особливостям дітей, бути емоційно забарвленими, супроводжуватись наочними матеріалами й інтерактивними запитаннями. Їх використання дозволяє не лише формувати знання, а й виховувати почуття гордості за українську культуру, розвивати уяву та критичне мислення.

Мистецтвознавчі розповіді про народне мистецтво, традиції, символи, орнаменти, унікальні техніки декоративного розпису чи витоки українських ремесел допомагають дітям глибше зрозуміти походження художніх образів та їх значення в культурній спадщині України. Завдяки цьому декоративне малювання перетворюється на засіб м'якого і водночас змістовного занурення у світ національної культури.

Подаючи дітям доступні історії про митців, народних майстрів, легенди про символічні візерунки, педагог формує в них гордість за рідну землю, привчає впізнавати й цінувати красу українського мистецтва. Дитина через осмислене створення малюнка з національними елементами не лише здобуває художні навички, а й набуває первинного досвіду культурної самоідентифікації.

Особлива увага приділяється індивідуальному підходу до кожної дитини, створенню атмосфери прийняття, підтримки та безпечного простору для самовираження. Педагог виступає не лише організатором освітнього процесу, а й співтворцем культурного середовища, що надихає дітей на глибше пізнання свого народу.

Авторське бачення вирішення проблеми патріотичного виховання в умовах закладу дошкільної освіти полягає в інтеграції національних цінностей, культурних традицій та символів у щоденну практику освітнього процесу. У дошкільному віці важливо створювати таке середовище, де діти через різноманітні форми діяльності – від гри до малювання та співу – знайомляться з основами національної культури, історії та традицій. Це дозволяє не тільки формувати почуття патріотизму, але й виховувати у дітей гордість за свою країну, її досягнення та цінності.

У програмах «Українське дошкілля» [3] та «Я у світі» [28] значна увага приділяється патріотичному вихованню через ознайомлення дітей з мистецькими традиціями, символами та культурною спадщиною українського народу. Заняття з декоративного малювання в поєднанні з мистецтвознавчими розповідями створюють умови для комплексного розвитку дитини: сприймання мистецтва, усвідомлення культурних смислів, естетичного виховання, творчої самореалізації та формування національної ідентичності. Запропонована табл. 3.1 містить теми, що інтегрують декоративну образотворчу діяльність і зміст патріотичного виховання, сприяючи гармонійному розвитку дитини та її духовному збагаченню.

Таблиця 3.1.

Мистецтвознавчі розповіді патріотичного спрямування у декоративному малюванні (старший дошкільний вік)

Тема декоративного малювання (патріотичний акцент)	Мета мистецтвознавчої розповіді	Зміст мистецтвознавчої розповіді	Очікувані результати
«Український рушник – символ української родини» (орнамент)	Формувати повагу до народних традицій	Розповідь про рушник як символ дому, роду, долі; значення елементів і кольорів	Дитина впізнає й відтворює українські орнаменти, пояснює їх значення

«Калина – символ України»	Виховувати любов до рідної землі	Історії про калину як символ краси, жіночності, незламності українського народу	Дитина відображає декоративний образ калини, усвідомлює її символічність
«Петриківський розпис – мистецтво нашого краю»	Плекати гордість за національну культуру	Розповідь про майстрів Петриківки, її всевітнє визнання, українські мотиви	Дитина намагається відтворити елементи розпису, усвідомлює його українське коріння
«Вишиванка – оберіг родини»	Виховувати емоційну прив'язаність до національних традицій	Розповідь про значення вишитої сорочки, особливості орнаментів різних регіонів	Дитина передає декоративні елементи вишивки у малюнку, проявляє інтерес
«Українські народні іграшки: символи доброти і миру» (мотанки, глиняні іграшки)	Розширювати знання про традиційні українські символи	Розповідь про іграшку-мотанку як оберіг, про глиняні іграшки (барині, коники)	Дитина впізнає символи, відтворює декоративні форми та розписи
«Мальви біля хати – квітка українського подвір'я»	Розвивати естетичне сприйняття національного довкілля	Розповідь про те, чому мальви – «квітка України», їх роль у традиціях	Дитина уважно розглядає й передає декоративний образ мальв
«Мій український орнамент» (створення власного візерунка)	Формувати творчу ідентичність дитини	Короткі історії про те, як митці створюють власні патріотичні мотиви, сучасні українські дизайнери	Дитина створює власний декоративний орнамент із елементами українських символів
«Символи України у візерунку» (тризуб, калина, маки, блакитно-жовті мотиви)	Плекати національну самосвідомість	Розповідь про синьо-жовті кольори, значення тризуба, роль національних символів у мистецтві	Дитина обирає національні кольори, впізнає й відтворює символи

Запропонована система мистецтвознавчих розповідей для занять з декоративного малювання спрямована на формування у дітей старшого дошкільного віку стійкого інтересу до української культури, традицій та народного мистецтва. Теми побудовані так, щоб кожна з них не лише розвивала художньо-творчі здібності дитини, а й мала чіткий патріотичний зміст, сприяла емоційному залученню та усвідомленню себе як частини українського народу.

Одним із ключових аспектів патріотичного виховання є залучення дітей до активного пізнання національної культури через мистецтво. Важливим є використання народної творчості, фольклору, традиційних ремесел та обрядів у якості навчальних інструментів. Наприклад, через декоративне малювання, співи українських народних пісень, танці, діти мають змогу не тільки розвивати свої творчі здібності, а й глибше занурюватися в культуру свого народу. У процесі таких занять педагог активно підкреслює значення символів, що відображають національну ідентичність, таких як герб, прапор, історичні постаті, що сприяє формуванню патріотичних почуттів. Інтеграція патріотичного виховання у щоденну діяльність дітей має ґрунтуватися на створенні ситуацій для емоційно-ціннісного сприйняття національних символів та традицій. Наприклад, у ранкових та вечірніх обрядових часах в закладі дошкільної освіти можуть включатися не тільки знайомства з національними святами, а й елементи обговорення історичних подій, які мали важливе значення для формування незалежної України. Це дозволяє дітям з раннього віку зрозуміти значення історичних моментів, подій та героїв у контексті національної пам'яті, що сприяє розвитку патріотичної свідомості.

Значну роль у патріотичному вихованні відіграють педагогічні методи, що сприяють розвитку національної гідності, таких як рольові ігри, в яких діти можуть відтворювати українські народні обряди чи історичні ситуації, ставати на місце героїв та діячів, що боролися за свободу та незалежність. Важливо, щоб діти на прикладі цих ігор могли побачити і відчувати власну роль у збереженні національних традицій і цінностей.

Окрім того, вирішення проблеми патріотичного виховання полягає в розвитку критичного мислення у дітей через аналіз історичних подій, що стосуються України, обговорення значення свободи, справедливості, гідності. Це може здійснюватися в контексті певних історичних фактів, які викликають у дітей емоційний відгук, допомагаючи створити міцні внутрішні орієнтири, що

визначають відношення до власної країни. Педагог може ставити перед дітьми питання, що стимулюють роздуми, наприклад: «Чому ми повинні любити свою Батьківщину?» або «Що таке бути патріотом?», що сприяє розвиткові емоційної складової патріотичного виховання. Важливо також зазначити, що патріотичне виховання в дошкільних закладах має бути тісно пов'язане з родиною. Батьки є першими вихователями дітей, і їхня роль у формуванні патріотичних почуттів важлива. Спільні заходи для дітей і батьків, такі як свята, концерти, виставки, можуть бути потужними інструментами для розвитку почуття єдності, приналежності до національної культури та любові до своєї країни.

Таким чином, авторське бачення вирішення проблеми патріотичного виховання в умовах закладу дошкільної освіти полягає в комплексному підході, що включає інтеграцію національних цінностей у всі аспекти навчально-виховного процесу. Це має бути постійний процес, який формує у дітей почуття гордості за свою країну та її історію, допомагає глибше пізнати культурну спадщину і сприяє розвитку соціальної відповідальності, патріотизму та поваги до національних традицій.

Продовження патріотичного виховання у дошкільних закладах також передбачає активне залучення дітей до участі у соціальних проєктах, що сприяють розвитку громадянської свідомості та почуття відповідальності перед суспільством. Наприклад, це можуть бути проєкти, пов'язані з охороною природи, волонтерськими ініціативами чи допомогою старшим людям. Через такі діяльності діти не тільки набувають навичок співпраці та соціальної відповідальності, а й розвивають розуміння важливості допомоги та підтримки інших, що є важливими аспектами патріотизму.

Залучення дітей до таких проєктів може бути організоване через практичні заняття, екскурсії до місцевих історичних пам'яток, участь у волонтерських акціях, спрямованих на підтримку військових, ветеранів чи постраждалих від війни. Це дасть дітям можливість побачити реальні приклади

патріотичних вчинків, побачити роль кожної людини в будівництві сильної та незалежної держави. Навіть на такому ранньому етапі важливо, щоб діти відчували себе частиною спільноти, мали можливість вчитися, як бути корисними для інших. Водночас важливим елементом є адаптація патріотичного виховання до вікових особливостей дітей. У дошкільному віці діти ще не можуть повністю зрозуміти абстрактні концепції, тому важливо подавати матеріал через доступні форми – казки, ігри, пісні, малювання. Однак навіть через ці прості форми можна донести важливі патріотичні ідеї, прививати дітям любов до рідної землі, до її традицій, культури та історії. Наприклад, під час занять з малювання чи аплікації можна використовувати національні символи або мотиви, що стосуються України, таким чином, малюючи карту країни або різноманітні її обряди.

Не менш важливим є створення атмосфери, де патріотизм проявляється не лише в зовнішніх елементах навчання, але й у повазі до кожної дитини, до її думки та інтересів. Це дозволяє формувати в дітей почуття власної значущості та гідності, що є невід'ємною частиною патріотизму. Коли діти відчують, що вони мають право висловлювати свої думки та почуття, вони більш відкрито ставляться до своєї національної ідентичності. Важливо також, щоб педагогіка патріотичного виховання була комплексною і включала в себе не тільки прямі заняття, а й організацію свят, конкурсів, виставок, що висвітлюють значення національних свят, героїв України, важливі етапи в історії держави. Такі заходи дозволяють дітям на практиці занурюватися у культурне середовище, де вони вчаться гордитися своєю країною та її досягненнями, починаючи з маленького віку. Таким чином, патріотичне виховання в дошкільних закладах повинно бути організоване як органічна частина освітнього процесу, що поєднує знання про національні традиції, розвиток особистісних якостей дітей і формування їхнього глибокого зв'язку з рідною землею, її історією та культурною спадщиною.

З огляду на виклики сьогодення, актуальним є впровадження програм патріотичного спрямування, заснованих на національному художньому контенті, у щоденну практику закладу дошкільної освіти. Залучення батьків до освітнього процесу, проведення спільних мистецьких заходів, майстер-класів, екскурсій до музеїв декоративного мистецтва посилює виховний ефект і забезпечує спадкоємність у формуванні патріотичних почуттів.

Систематичне застосування мистецтвознавчих розповідей у практиці закладу дошкільної освіти забезпечує формування національної ідентичності, виховання любові до Батьківщини та розвиток естетичного смаку, що є важливою складовою підготовки дитини до подальшого навчання та життя в українському суспільстві.

Таким чином, зміст патріотичного виховання засобами декоративного малювання у закладі дошкільної освіти базується на поєднанні культурологічного, психологічного й педагогічного компонентів, спрямованих на формування цілісної гармонійної особистості, здатної усвідомлювати власну приналежність до українського народу та відчувати відповідальність за його майбутнє.

Висновки до розділу 3

У третьому розділі було обґрунтовано методичні засади патріотичного виховання старших дошкільників засобами декоративного малювання, зосереджуючись на прикладному аспекті реалізації цієї мети в умовах сучасного закладу дошкільної освіти. Встановлено, що мистецтвознавчі розповіді, інтегровані у заняття з декоративного малювання, відіграють важливу роль у формуванні емоційно-ціннісного ставлення дитини до рідної землі, народу, культурної спадщини.

Розроблені методичні рекомендації довели доцільність використання елементів українського народного мистецтва, символіки, національних орнаментів і легенд у формуванні уявлень дітей про свою національну ідентичність. Заняття мають бути емоційно насиченими, доступними за змістом, образними за формою, а педагог – модератором патріотично спрямованого середовища.

Авторське бачення підкреслило необхідність цілісного підходу до організації освітнього процесу: від створення авторських сюжетів і візуальних образів до залучення родинної спільноти в активну участь у творчому патріотичному просторі. Акцент зроблено на партнерстві з родиною, креативності педагога, міждисциплінарності змісту занять.

У результаті проведеного аналізу сформульовано практичні орієнтири для реалізації патріотичного виховання через декоративне малювання, які можуть бути ефективно інтегровані у програмно-методичний простір ЗДО відповідно до завдань Базового компоненту дошкільної освіти.

ВИСНОВКИ

У ході виконання поставлених завдань було отримано такі результати:

1. Проведений аналіз теоретичних джерел дав змогу встановити, що патріотичне виховання у старшому дошкільному віці ґрунтується на принципах гуманізації, особистісно орієнтованої освіти та формування емоційно-ціннісного ставлення дитини до навколишнього світу. Старший дошкільний вік визнано сенситивним періодом для розвитку національної ідентичності, коли діти здатні не лише емоційно реагувати на образи рідної землі, а й усвідомлювати їх значення. Теоретичні підходи (І. Бех, О. Кононко, Н. Махиня та ін.) підтверджують, що саме в цьому віці закладаються основи громадянської свідомості.

Аналіз нормативних документів (Базовий компонент дошкільної освіти, Концепція національно-патріотичного виховання, Закон України «Про освіту») показав, що патріотичне виховання є пріоритетом державної освітньої політики. На рівні дошкільної освіти це передбачає створення умов для емоційного, морального та естетичного розвитку дитини, які сприятимуть розумінню цінності власної держави, культури та народу. Такий підхід забезпечує системність і сталий розвиток громадянських якостей у дітей.

Також встановлено, що сучасні теоретичні концепції підкреслюють провідну роль мистецтва в патріотичному вихованні, оскільки саме образні засоби впливають на емоційно-чуттєву сферу дошкільника. Декоративне мистецтво розглядається як інструмент передачі культурного коду, національних традицій та духовних цінностей. Теоретичний аналіз дозволив визначити декоративне малювання як значущий засіб, який природно інтегрується в освітній процес ЗДО та відповідає віковим особливостям дітей.

2. У ході дослідження з'ясовано, що декоративне малювання має потужний потенціал для формування патріотичних почуттів, оскільки знайомить дітей з

національними орнаментами, символами та культурними традиціями через доступну творчу діяльність. Образотворча діяльність дозволяє дитині самостійно відтворювати та переосмислювати знайомі символи, що посилює емоційний зв'язок із рідною культурою та сприяє формуванню позитивного світогляду. Залучення до мистецьких технік допомагає дітям відчувати свою причетність до культурної спадщини країни.

Крім того, декоративне малювання сприяє розвитку естетичного смаку, образного мислення, емоційної чутливості, що є важливими складовими патріотичного виховання. У процесі створення малюнків діти вчаться помічати красу української природи, традиційних елементів, народних орнаментів та кольорової символіки. Через художні образи дитина засвоює поняття про національні цінності – любов до рідного дому, землі, українських звичаїв та героїчного минулого.

Дослідження також підтверджує, що декоративне малювання стимулює розвиток позитивної мотивації до пізнання української культури. Дитина, створюючи візерунок або декоративну композицію, мимоволі занурюється в національно-культурний контекст. Це сприяє емоційному утвердженню почуття гордості за свою країну, формуванню початкових уявлень про власну культурну приналежність та основи національної самосвідомості.

3. Встановлено, що сучасні ЗДО приділяють значну увагу патріотичному вихованню, проте існує потреба у вдосконаленні методичних матеріалів, особливо тих, що стосуються інтеграції декоративного мистецтва. Аналіз практики показав, що педагоги активно використовують тематичні заняття, бесіди, ігрові ситуації, однак художньо-естетичний компонент нерідко залишається недостатньо розвиненим або не повністю пов'язаним із патріотичною тематикою. Це свідчить про необхідність залучення нових педагогічних технологій та авторських методик.

Також з'ясовано, що значна частина ЗДО впроваджує окремі елементи народного мистецтва, але робота часто не є системною. Педагоги потребують якісних мистецтвознавчих текстів, які б допомогли доступно пояснювати дітям зміст культурних символів, значення орнаментів і традицій. Саме тому створення авторської добірки таких матеріалів є актуальним і відповідає сучасним освітнім запитам.

Опрацювання реального досвіду закладів дошкільної освіти дозволило встановити, що найбільш ефективними є ті форми роботи, де поєднуються творча діяльність, мовленнєвий розвиток та емоційно-ціннісна складова. Проте брак спеціалізованих методичних рекомендацій ускладнює широке впровадження таких практик. Відтак дослідження підтвердило, що одним із ключових напрямів удосконалення патріотичного виховання є розвиток художньо-естетичних підходів, зокрема через декоративне мистецтво.

4. У результаті дослідження було створено авторську добірку мистецтвознавчих розповідей, спрямованих на формування патріотичних почуттів дітей старшого дошкільного віку через декоративне мистецтво. Ці матеріали розроблено з урахуванням вікових особливостей дітей, принципів доступності, образності та емоційної насиченості. Кожна розповідь сприяє зануренню дитини у світ української культури, дає змогу зрозуміти символіку орнаментів, значення народних традицій і кольорів.

Окрім розповідей, розроблено методичні рекомендації, які містять опис форм і прийомів роботи з дітьми, структуру занять, приклади вправ, поради щодо організації художньо-творчої діяльності. Методика базується на інтеграції національно-патріотичного контенту з художніми техніками декоративного малювання, що робить процес виховання природним, емоційним і творчо спрямованим.

Практична значущість розроблених матеріалів полягає в тому, що вони можуть бути використані як у повсякденній роботі педагогів, так і в межах

спеціальних занять, проєктів або тематичних блоків з патріотичного виховання. Матеріали сприятимуть формуванню у дітей позитивної національної ідентичності, любові до культури свого народу, усвідомлення цінності українських традицій і мистецтва, що є надзвичайно важливим у сучасних умовах розвитку дошкільної освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базовий компонент дошкільної освіти (ред. 2021 р.). Київ, МОН України. URL: https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf
2. Бех І. Д. Виховання особистості: у 2 кн. Кн. 1: Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади. Київ: Либідь, 2003. 280 с.
3. Білан О. І. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» URL: https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/programy-rozvytku-ditey/Bilan_Programa_Ukrdoshkillja_2017.pdf
4. Виховання дітей раннього віку в закладах дошкільної освіти різних типів: монографія / С. А. Васильєва, Н. В. Гавриш, В. В. Рагозіна. за наук. ред. Н. В. Гавриш. Кропивницький: ІМЕКС-ЛТД, 2021, 226 с.
5. Гавриленко С. С. Педагогічні умови розвитку художньо-творчих здібностей дітей дошкільного віку. *Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи*. 2018. № 4. С. 56–63.
6. Гавриш Н. В. Формування основ духовно-моральних цінностей дошкільника. Луганськ, Альма-матер, 2010. 156 с.
7. Глухенька М. І. Традиційне декоративне мистецтво Придніпров'я: сучасний стан та освітній потенціал. *Народознавчі зошити*. 2019. № 4. С. 750–758.
8. Глухенька М. І. Український орнамент як засіб ознайомлення дітей із національною культурою. *Педагогічні науки*. 2020. № 3. С. 101–108.
9. Глущенко Н. М. Декоративно-ужиткове мистецтво в освітньому просторі ЗДО. *Молодь і ринок*. 2021. № 6. С. 72–77.
10. Декоративне мистецтво як засіб формування творчої особистості дітей старшого дошкільного віку : методичні рекомендації та приклади занять з

декоративного малювання. *На Урок*, 2025. URL: <https://naurok.com.ua> (дата звернення: 26.09.2025).

11. Дорошенко І. Л. Технології навчання через декоративне малювання як засіб патріотичного виховання дошкільників. *Наукові записки з педагогіки*, 5(11), 2019. С. 44-49.

12. Драч О. В. Методика навчання дітей старшого дошкільного віку декоративному малюванню за мотивами народних промислів України. *Електронний архів Херсонського державного університету*. 2020. URL: https://ekhsuir.kspu.edu/bitstream/handle/123456789/11733/Drach_fped_2020.pdf?isAllowed=y&sequence=1.

13. Драч О. В. Формування патріотичних почуттів у дітей дошкільного віку засобами народознавства. *Педагогічний дискурс*. 2015. № 19. С. 41–45.

14. Закон України «Про дошкільну освіту»: редакція від 01.01.2023. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 49. С. 259.

15. Закон України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження національної та громадянської ідентичності». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2834-20#Text>

16. Зіненко І. Д. Народне мистецтво у формуванні духовних цінностей особистості. *Гуманітарний вісник ЗДІА*. 2017. № 68. С. 55–60.

17. Кейс «Патріотичне виховання дошкільників». Дошкільний заклад «Пересад». URL : <https://peresad.dytsadok> (дата звернення: 26.09.2025).

18. Кононко О. Л. Особистісний розвиток дошкільника: психолого-педагогічні орієнтири. Київ, ІЗМН, 2016. 284 с.

19. Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді наказ МОН №641 від 16.06.2015 р. (зі змінами від 29.07.2019 р.).

20. Лисенко Н. П. Образотворча діяльність як засіб емоційного розвитку дошкільників. *Педагогічні науки*. 2020. № 1. С. 144–150.

21. Махия Н. В. Національно-патріотичне виховання дошкільників: теоретичний аспект. *Молодь і ринок*. 2020. № 4(183). – С. 124–127.
22. Махия Н. М. Роль образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва у формуванні національної культури школярів. URL: <https://www.slideshare.net/slideshow/ss-81704797/81704797>.
23. Методичні розробки та конспекти занять з декоративного малювання для патріотичного виховання дошкільників : «Яворівська іграшка», «Вишиванка» тощо (2023–2025). *Всеосвіта*. URL:: <https://vseosvita.ua> (дата звернення: 22.10.2025).
24. Охріменко Н. П. Патріотичне виховання дітей 6–7 років засобами художнього краєзнавства у закладах дошкільної освіти : дис. ... д-ра філософії : 011 Освітні, педагогічні науки / наук. кер. С. І. Матвієнко ; Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя. Ніжин, 2024.
25. Петренко Л. С. Використання традиційного декоративного малювання в процесі патріотичного виховання дошкільників. *Педагогіка і культура*, 8(14), 2020. С. 51-56.
26. Плахотник Н. В. Патріотичне виховання дітей дошкільного віку в умовах інтеграції освітнього процесу. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2015. № 14 (297). С. 181–188.
27. Про затвердження плану дій щодо реалізації Стратегії національно-патріотичного виховання на 2020-2025 роки. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/932-2020-п#Text>
28. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у світі» URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/programy-rozvytku-ditey/rozvitku-ditini-doshkilnogo-vikuya-u-svitinova-redaktsiyachastina-1.pdf>
29. Рагозіна В. Декоративно-ужиткове мистецтво Чернігівщини як засіб патріотичного виховання дітей дошкільного віку : матеріали регіональної науково-практичної публікації, огляд методичного досвіду. URL:

<https://xmshpo7e5bmgb8vdu0e1epihmw3wey0.cdn-freehost.com.ua>

(дата

звернення: 26.09.2025).

30. Руденко О. М. Творчі методи в патріотичному вихованні через декоративне малювання. *Журнал дошкільної освіти*, 3(8), 2019. С. 42-47.

31. Соколова Н. Декоративне мистецтво як засіб естетичного та патріотичного виховання. *Матеріали конференції «Інновації в початковій освіті: досвід, виклики сьогодення»*. DSpace HNPU, 2024. URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua> (дата звернення: 22.10.2025).

32. Соловйова О. І. Роль декоративного малювання в патріотичному вихованні дошкільників. *Психолого-педагогічні дослідження*, 5(11), 2020. С. 43-48.

33. Стратегія національно-патріотичного виховання на 2020–2025 роки: Указ Президента України №286/2020 від 18.07.2020 р.

34. Шульга Л. М. Барвіста радість. Розвиток творчих здібностей у дітей дошкільного віку на заняттях із малювання. Видання друге, виправлене й доповнене. Методичний посібник. Запоріжжя: ТОВ«ЛІПС»ЛТД, 2012. 280 с. (гриф МОНУ)

35. Ярославцева М. І., Фролова І. В. Національно-патріотичне виховання дітей предшкільного віку засобами декоративного мистецтва України. *Людина віртуальна: нові горизонти : зб. наук. праць*. Монреаль : СРМ «ASF», 2020. С. 70–72.